

Základy archeologie

12. Mlado- a pozdně hradištní období, kolonizace, hradská soustava, počátky českého státu.

Kolonizace

(osídlování)

- **1. Raně středověká (vnitřní):**
 - a) **staro- a středohradištní: 6. – 1. pol. 10. stol.:** osídlování země slovanským obyvatelstvem (předěl kol. r. 1000)
 - b) **mlado a pozdně hradištní: 2. pol. 10. stol. – 12/13. . stol.:** rozšiřování sídelní plochy do vyšších poloh vesnice a pohřebiště (řadové uspořádání)
správa: tzv. hradská organizace:
Čechy: od 2. pol. 10. stol. Boleslavové
Morava: od 11. stol.: Oldřicha a Břetislav I.
- **2. Vrcholně středověká (vnější): 13. – 14. stol.:** strukturální změny v osídlení: stabilizované vesnice kolem plužina (pole)
panská sídla (hrady, hrádky tvrze)
institucionální města (řemesla, směna)
církevní správa: velkofarní systém, kláštery

- **890** – po smrti **Bořivoje** a vládu v Čechách zdědili synové **Spytihněv** (894-915) a **Vratislav** (915-921)
 - Spytihněv** – středočeské knížectví přestavěl po moravském vzoru: spravováno z centrálních hradů
 - zůstal bezdětný
 - Vratislav** – třetí český kníže: budování středočeské domény
 - Václav** († 935) – podle legendy zavražděn ve Staré Boleslavi (patron českého státu)
- **Boleslav I.** (935–972) – ovládl českou kotlinu a ovládl Moravu až po řeku Váh
 - výboje na Krakovsko a Kyjevskou Rus (obchodní cesta)
 - začal budovat jednotné království (regnum)
- **Boleslav II.** (972-999) – od českého státu se odtrhlo Krakovsko a Slezsko
 - 995: dobyl Libici a vyvraždil Slavníkovce
 - syn Oldřich: 1029 připojil Moravu
- **Boleslav Chrabrý** (922–1025) – 990: dobyl Slezsko
 - 999: ovládl Malopolsko a Moravu (do 1029)
 - 1002: ovládl Čechy 1004: vytlačen z Čech

Hradiště v Čechách

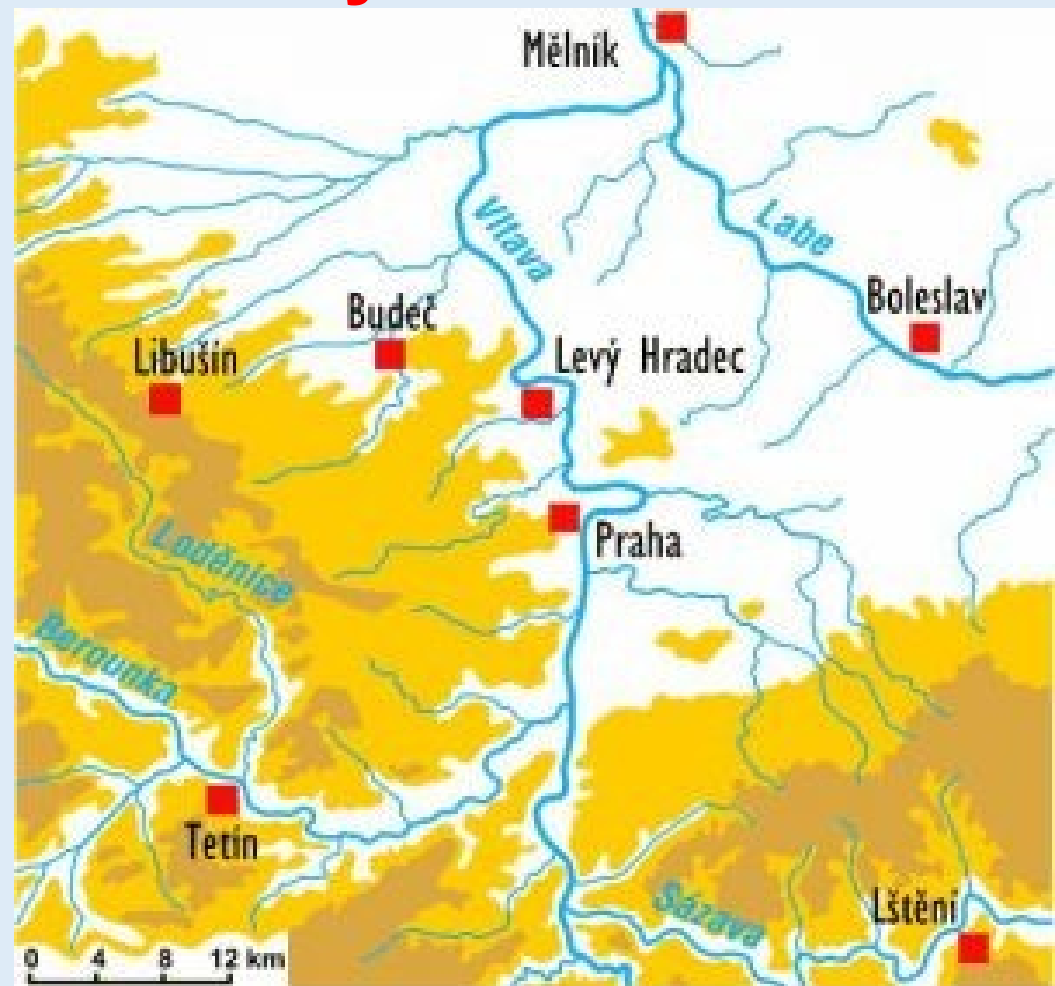
- **1. pol. 10. stol.** – po zániku starších „kmenových“ hradišť zakládány nová přemyslovská správní centra
 - hrady v písemných pramenech označeny jako: **civitas (metropolis), urbs, oppidum, castrum**
 - rozsah: menší (5–10 ha)
 - opevnění: hradby s čelní kamennou plentou (přemyslovská hradba)
- **Hradiště (gradъ)** – základ správy země, sídlo elity, symbol „veřejné moci“
 - odborný termín pro označení opevněného sídliště (hradba/val a příkop)
 - koncovka –iště = místo zaniklého hradu (městiště – města)
 - na Moravě preferováno spíše označení hradisko
 - předchůdce klasického kamenného hradu ze 13. stol.: a) **výšinná**: ostrožné, návršní, na terénních blocích
b) **nížinná**: nejčastěji blatné
- **po roce 1000**: síť přemyslovských hradů se mění v hradskou organizaci, jejímž základem se stávají správní hrady:
 - a) **hrad** – civitas, castrum: ovládá přilehlý:
 - b) **hradský obvod** – civitas, provincia: spravuje:
 - c) **správce** – comes, prefectus, urbis, castellaneus: vojenské povinnosti, výběr daní, služby (zemské roboty)

Hradská organizace

- **Jiří Sláma** – 80. léta: model rané fáze středočeského přemyslovského panství v podobě **tzv. přemyslovské domény**
 - z cca 20ti hradišť ve středních Čechách vyčlenil skupinu strážních hradů (na okraji domény)
 - vznik: za knížete Svyatopluka I. (895–915)
- 1) **Hradiště: tzv. centra 1. řádu** – území spravované z nejdůležitějšího hradu v oblasti
 - hradský správce: od poloviny 12. stol. v každém správním hradu
 - a) velel hradské posádce
 - b) prosazoval knížecí nařízení
 - c) staral se o ekonomické a vojenské záležitosti
 - d) zajišťoval veřejný pořádek a soudnictví
 - část úkolů přebírali další knížecí „úředníci“ (iudex, camerarius, villicus aj.)
 - **beneficia**: dočasné propůjčení knížecího majetku vázané na výkon služby vystřídal darování do trvalé dědičné držby
- 2) **Dvorce: tzv. centra druhého řádu** – 11. stol.: budovány mimo hradiště nebo v jejich blízkosti (podhradí)
- **Ladislav Varadzin** – 2010: provedl revizi datování hradisek

Nové datování středočeských hradisek

- Praha – za Spytihněva I. (895–915)
 - Levý Hradec – vznik 1. pol. 9. stol.
 - Budeč – konec 9. stol. až počátek 10. stol.
 - (Stará) Boleslav – přelom 9./10. stol.
 - Mělník – 9. stol.
 - Tetín – 2. pol. 9. stol.
 - Libušín – nejdříve 2. nebo 3/3 10. stol.
 - Lštění – první 2/3 11. stol.
-
- 1. skupina: 9. až 1/3 10. stol.
Bohnice, Butovice, Šárka, Hostim, Levý Hradec
 - 2. skupina: 2. pol. 9. až 10. stol.:
Praha, Budeč, Stará Boleslav, Tetín, Mělník, Levý Hradec (**opěrné body přemyslovské rodové domény**)
 - 3. skupina: 1. třetina 10. stol.: Dolní Břežany, Libušín, Královice, Vinoř, Lochovice? (expanze Boleslava I.)



Hradské obvody

- **Rozsah** – okruh území kolem hlavních správních hradů, vzdálených od sebe cca 30 km
 - cca 700 km², vojenské zabezpečení (stálé družiny)
 - hradské oblasti: župy, v čele župani (suppani, comites)
- **Kompetence** – vojenská, soudní a berní
- **Výběr dávek** – tribut pacis (daň z míru)
 - celní a mýtní poplatky (hranice, mosty)
 - dávky (2/3 panovník; ekonomické zajištění družiny (naturální: med, sůl, dobytek, obilí)
- **pol. 11. stol.** – Čechy: celistvěji zalidnění 15–20 % rozsahu
Č + M: počet obyvatel (Z. Boháč): 680 tis. (hustota 8,7 na km²)
- **přelom 12./13. stol.** – odhad: 1 235 000 obyvatel (průměr 15,8 obyvatele na km²)
- **Kol. r. 1400** – 3 mil. obyvatel

Hradská soustava

- **System správních hradů a jejich okrsků:** v Polsku kastelánská, Uhrách komitátní
přímý výkon knížecí moci nad zemí a „svobodným“ obyvatelstvem
- **Funkce:** a) vybírání plateb a robot.
b) soudní moc
c) církevní správa („velkofarní organizace“)
- **Správní úřady** – plnění funkcí zajišťoval úřednický aparát:
 - kastelán: hradský správce (comes, prefectus urbis, castellanus)
 - vilik: hospodářská činnost, vybírání poplatků a dávek
 - komorník: správce knížecí komory (finance, diplomacie)
 - mečník, stolník, číšník, lovčí, maršálek (stáje)
- **Vznik šlechty** – **rodová hypotéza:** šlechta vzniká z předstátní kmenové elity
 - **úřednická hypotéza:** šlechta získává postavení až v knížecím správním aparátu

- **Systém hradske správy** – 11. a 12. stol.: vojenský způsob řízení vystřídala územní administrativa spojená s hrady jako centry hradske obvodů
- **Primates terrae** – označení předních zemských velmožů: předáků
- **Ministeriales** – části družiníků přidělena půda za poskytování vojenské služby
- **Milites primi ordinis** – bojovníci prvního řádu: užší panovnická družina + rodová elita, prazáklad vyšší šlechty
 - vstup do nejvyšší skupiny podmíněn působením u panovnického dvora (základ panského stavu)
 - nejvyšší rodová elita vznikla v průběhu 11/12. stol.
- **Milites secundi ordinis** – bojovníci druhého řádu, prazáklad nižší šlechty, od 12. stol.
 - dokládají donace ve prospěch církevních institucí
- **Teritorializace šlechty** – výstavba dědičných dominií šlechty
 - ve 12. stol. se šlechta stěhuje z dosahu center a správních hradišť do okolí a zakládá vlastní dvorce s vlastnickými kostely: nová lokální střediska

- **Čechy – 12. stol.: hradská soustava – 15 správních hradů**
 - a) většina pokračovala jako vrcholně středověká města (Mělník, Litoměřice, Žatec, Ml. Boleslav, Kouřim, Čáslav)
 - b) méně významná zanikla (Lštění, Budeč)
 - c) jiná pokračovala ve formě vesnického sídla (Levý Hradec, Tetín, Libušín)

- **Morava – 1029:** knížetem Oldřichem připojena k Čechám
 - **1041 až 1055: hradská soustava vybudována za Břetislava I.: 8 až 10 objektů**
 - a) **sev. a stř.** – starší VM lokality: Olomouc, Přerov, Hradec
 - Přerov – správní hrad pro přerovskou a holasickou provincii (do 30. let 13. stol.)
 - Chotěbuz-Podobora – přesun: Těšín

 - b) **jižní** – nové hrady 5 až 10 km od starších hradisek: Pomoraví, Podyjí
 - Líšeň-Staré Zámky – Staré Brno
 - hradiště sv. Hypolita ve Znojmě – Znojemský hrad
 - Pohansko u Břeclavi – Břeclav

- **Konec 12. stol.** – hradská soustava zanikla

- **Dvorce** – majetek knížete s obytnými a hospodářskými objekty
 - 9. až 10. stol.: uvnitř hradišť
 - od 11. stol.: mimo hradiště (Zbečno, Živhošť)
 - přemyslovské: doloženy písemně (Boleslav, Tetín)
 - funkce: rezidenční, ekonomické, kultovní a obrané
 - zatíženy dávkami, robotami a platy nebo specializovanou produkcí služeb nebo výrobků
 - v čele villicus (správce): vybíral dávky z okolí (při pobytu panovníka oděvy, potraviny a nápoje)
 - 1) **lovecké** – záp. a již. okraj středních Čech (Zbečno, Starý Kanin, Kamýk, Živohošť, atd.) a vých. Č.
 - 2) **hospodářské** – úrodné oblasti, obilní produkce (Radotín, St. Lysá, Sadská, Budyně n. Ohří)
 - 3) **hradské** – vázány na správní hrady, náročnější řemeslná výroba
- **Svobodné obyvatelstvo:**
 - a) tzv. knížecí sedláci – dědici (rustices): podléhali jen knížeti, obdělávali půdu v dědičné držbě
 - b) hosté (hospites) – sedláci hospodařící na cizí půdě, odvádějící příslušné dávky a roboty (cizinci, obchodníci)

Knížecí velkostatek

Sestával z menších či větších usedlostí s nevolníky nebo rolníky:

- systém osad zajišťujících od 10. st. požadavky knížecího dvora (služebníci - ministeriales)
- obyvatelé jako knížecí poddaní museli odvádět stanovené dávky (v naturáliích, později peněžní) a vykonávat předepsané služby (stavba a údržba opevnění, cest, přeprava)
- usazení řemeslníků a služebníků na knížecí půdě v okolí dvorců a hradišť, aby se nemusela zajišťovat jejich obživa (osady brtníků, dehtářů nebo dřevařů)
- po r. 1150 se systém stal neefektivní: úřednický aparát ohrožoval panovníkovy zájmy

Rezidenční dvory šlechty:

- Specifický druh šlechtických sídel se správní a obrannou funkcí předcházející kamenné hrady (před r. 1250), vázaný na tribunové románské kostely.
- Nejstarší staví zeměpán a od pol. 12. st. soukromé dvory šlechty a církve (více na Moravě, než v Čechách).
- **.1. Opevněné dvory či dvorce vložené do hradišť:**
 - sídla v zázemí správních hradů: služba panovníkovi (beneficium)
 - bez výrazné fortifikace, palisáda
- **2. Dvory mimo hradní okrsky v hradním zázemí:**
 - uvolnění z knížecí závislosti, vlastní pozemková držba
 - Litoměřice – dvůr Hroznaty, zakl. tepelského kláštera, u kostela P. Marie
 - Čimice – tvrz 6 km od Starého Města Pražského, 2.p.13. stol.
- **3. Venkovská sídla šlechty:** menší sídla mimo centra
 - Bedřichův Světec, Týnec nad Sázavou, Radomyšl u Strakonice

- **Dvorce** – majetek knížete s obytnými a hospodářskými objekty
 - 9. až 10. stol. uvnitř hradišť, od 11. stol. mimo (Zbečno, Živohošť)
 - přemyslovské: doloženy písemně (Boleslav, Tetín)
 - funkce: rezidenční, ekonomické, kultovní a obrané
 - zatíženy dávkami, robotami a platy nebo specializovanou produkcí služeb nebo výrobků
 - v čele villicus (správce) shromažďující dávky z okolí; při pobytu panovníka oděvy, potraviny a nápoje
 - Čechy: Hradsko u Mšena – první objev dvorce v Čechách: 1971-3 M. Šolle
 - Morava: Pohansko u Břeclavi (první výzkum tohoto typu), Ducové

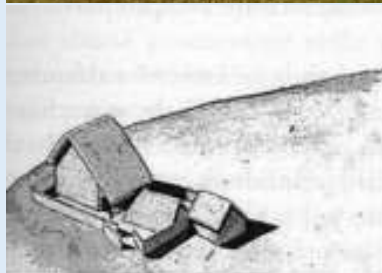
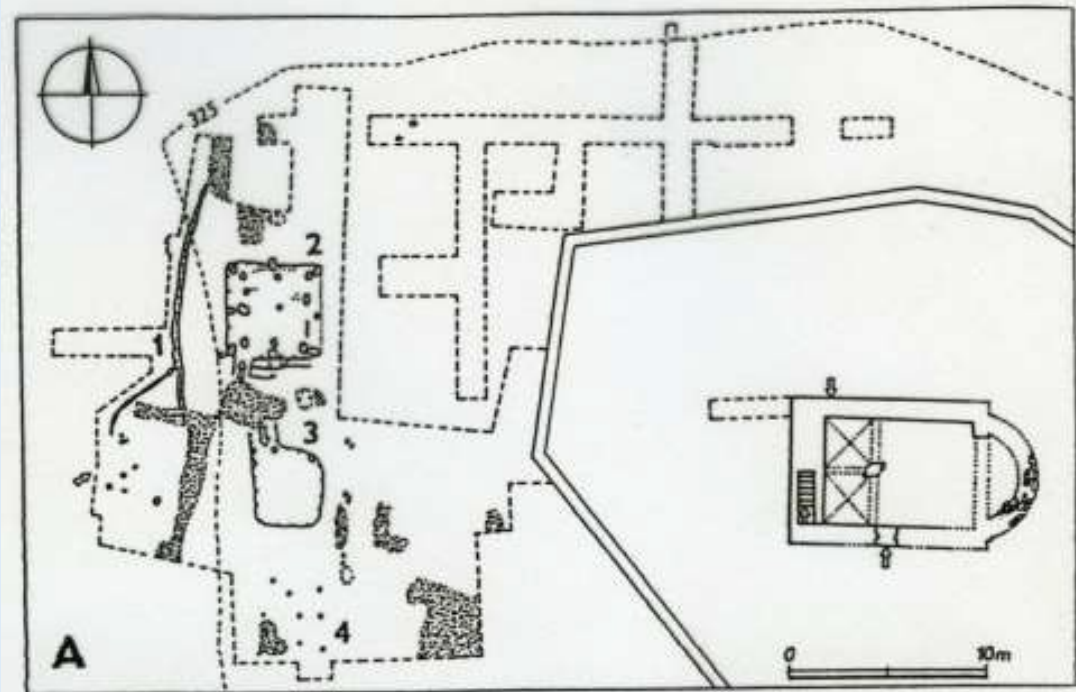
- 1) **lovecké** – záp. a již. okraj středních Čech (Zbečno, Starý Kanin, Kamýk, Živohošť, atd.) a vých. Č.
- 2) **hospodářské** – úrodné oblasti, obilní produkce (Radotín, St. Lysá, Sadská, Týnec n. Labem, Budyně n. Ohří)
- 3) **hradské** – vázány na správní hrady, náročnější řemeslná výroba

- **Svobodné obyvatelstvo:**
 - a) tzv. knížecí sedláci – dědici (rustices): podléhali jen knížeti, obdělávali půdu v dědičné držbě
 - užívali půdu svobodně, dokud kníže neprojevil své dispoziční právo

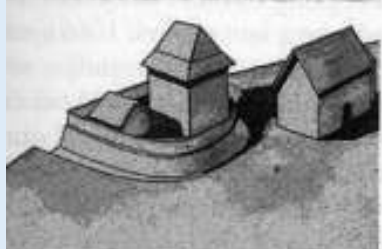
 - b) hosté (hospites) – sedláci hospodařící na cizí půdě, odvádějící příslušné dávky a roboty (cizinci, obchodníci)



Bedřichův Světec



*Bedřichův Světec, tři záběry
z dějin šlechtického sídla.
Vše začalo jednoduchým dvorcem,
k němuž po čase přibyl tribunový
kostel. Záhry, snad během jedné
generace, vystřídala prvotní dvorec
terz uzavřená příkopem*



První hrady a struktura majetkové držby v Čechách

- **Konec 11. stol.** – stabilizace vlastnictví, modernizace (výstavba) země (Vratislav Vaníček)
- **Konec 12. stol.** – výstavba prvních kamenných hradů v režii cizích rodů (Přimda)
 - v raném středověku existovalo menší pozemkové vlastnictví méně významných příslušníků původních klanů (familie), které nezískaly panovníkovu přízeň a úřad
 - současná historiografie odmítá vlastnictví země centrální mocí (tzv. služebnou organizaci)
 - struktury českého státu: rodová samospráva (kontinuita vlastnictví)
vrstva svobodných (odvádění dávek)
panovnické velkostatky (obhospodařované ze dvorců)
hradská organizace (úloha správní)
- **Svobodná držba** – před 13. stol.: šlechta se podílela na formování společenských a právních norem
 - měla normativní charakter (právní normy)
 - částečně vycházela z původní klanové držby nezávislé na panovníkovi
 - vzor: tzv. barbarské zákoníky: kodifikují lokální zvyková práva
doplňují je prvky římského práva
přizpůsobují je potřebám církve

Pozemkové vlastnictví

- **1189: Statuta Konráda Oty** – zákoník vyhlášený v Sadské
 - 1. bod: nenapadnutelná držba pozemkového majetku nobility

...“všechna hereditates („dědiny“ = pozemkové majetky), které urození muži drželi spravedlivě a v pokoji za Konráda Oty, mají držet i nadále ...“

- **1222:** nejstarší verze statut v listině pro šlechtu na Znojemsku
 - potvrzení: **1229:** listina pro Brněnsko
 - 1237:** listina pro Břeclavsko

- **1248/9** – vyvrcholil rozpor mezi starou benefičiární a novou pozemkovou šlechtou (povstání Přemysla II.)
 - šlechta vystupuje jako právně zajištěná vlastnická skupina
- **Za Václava I. (1205 – 1253)** – hradská soustava přestala ve své klasické podobě existovat

Kolonizace

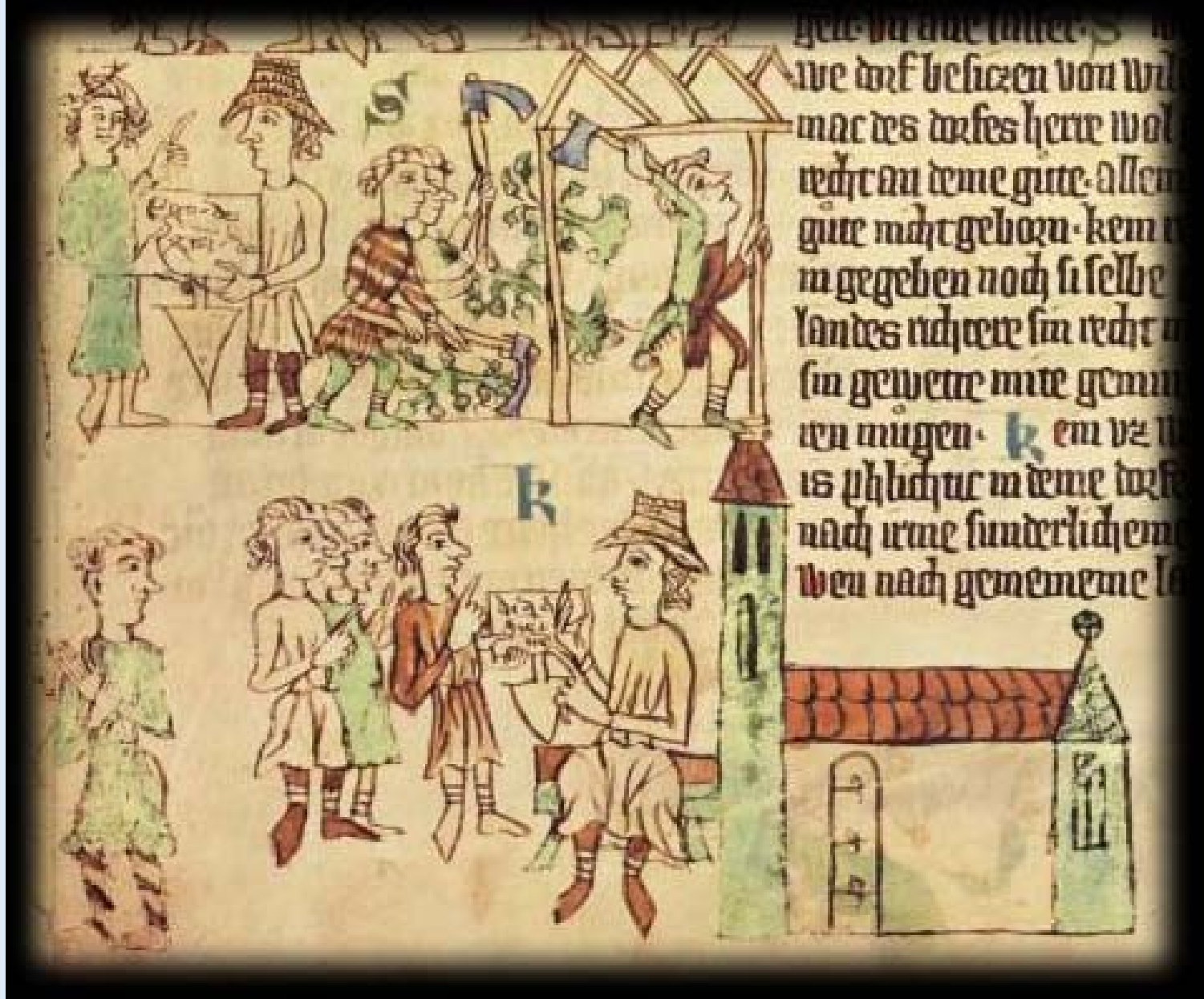
- **10. až 12/13. stol.: vnitřní** – osídlování poloh ve vyšších nadmořských výškách kolonisty ze starého sídelního území
- **13. až 14. stol.: vnější** – řízené osídlování neobsazených poloh, kolonisté z německy mluvících zemí (Rakousko, Porýní)
- **Organizátor** – panovník
 - církvev
 - šlechta
 - bohatí měšťané
- **Lokátoři** – zakladatelé nových vesnic a měst: znalci právních norem a zkušení organizátoři
- **Konizační proces** – nové obyvatelstvo do kolonizovaných oblastí přinášelo
 - a) vlastní právní normy
 - b) sociální zvyklosti
 - c) nové technologie (řemeslníci, obchodníci, horníci)

- **Domácí obyvatelstvo** – v osídlovacím (kolonizačním) procesu hrálo výraznou roli
 - aktivní recepce nových metod a poznatků
 - úspěch nezávisel na počtu nově příchozích, ale na jejich vyspělosti (znalosti, organizační schopnosti)
- **Charakter pronikání** – nešlo o masové pronikání, ale rychlé přejímání právních norem, způsobu hospodaření, vyspělejších technologií, životního stylu a nového hodnotového systému
- **Demografický transfer** – nejsou doklady masivního přesídlování
 - v rámci emfyteutické kolonizace došlo během století k přesunu nejvýše **200 000 obyvatel** (od Baltu po jižní hranice Uher)
- **Populační nárůst** – **13. stol.:** počet obyvatel v českých zemích se více než zdvojnásobil: **2,5 – 3 miliony lidí** (oproti předchozímu století)

Lokátor - šoltýs

(lat. **Locare** – umístit, dát místo; **Schultheiss** – vymahač závazku)

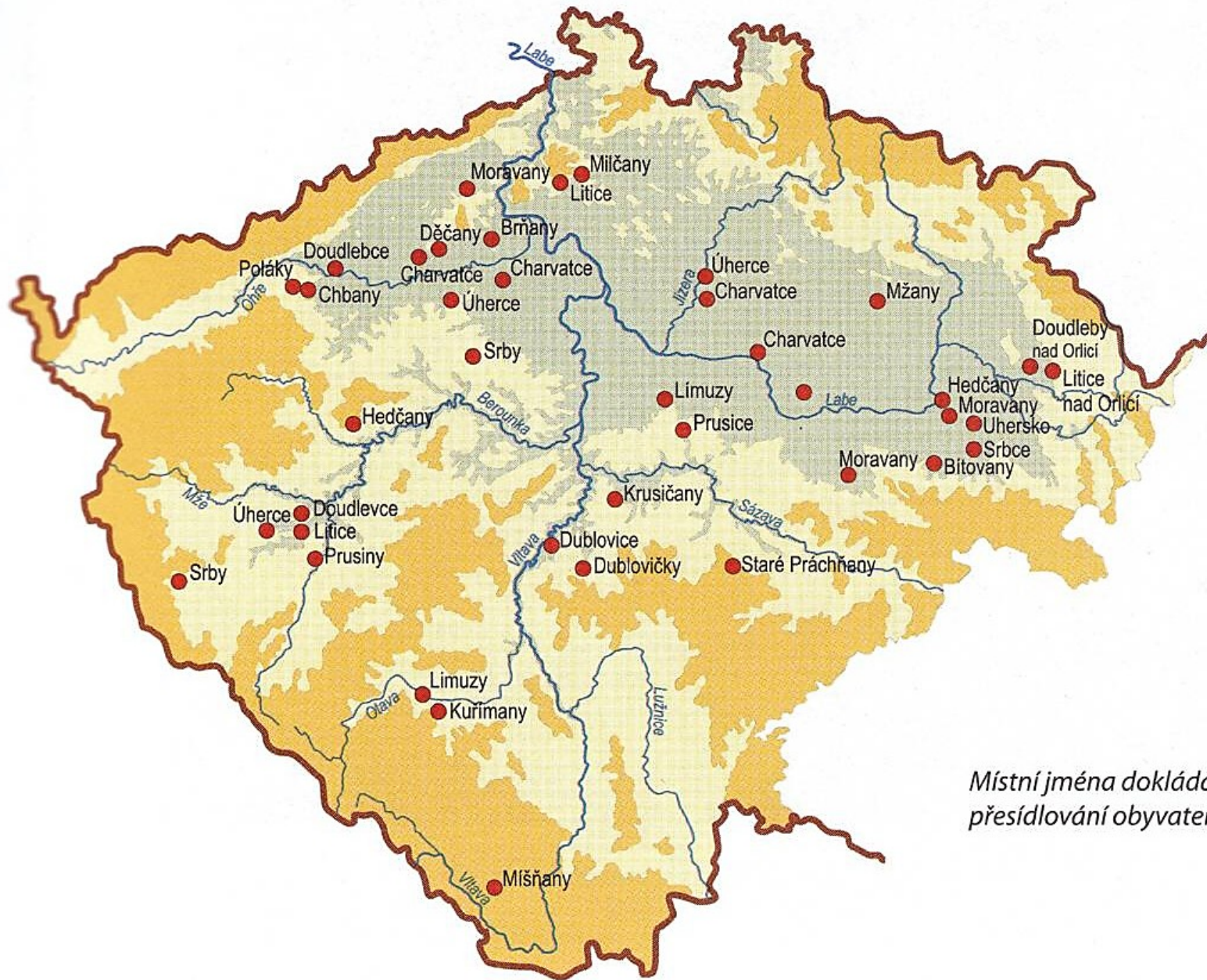
- **2. pol. 12. stol.** – mezičlánek mezi vrchností a kolonisty
 - podnikatel, jehož úkolem bylo založení vesnice nebo města
 - odlesnění, rozparcelování půdy, zajištění osadníků, budování obydlí
 - sjednání smlouvy mezi vlastníkem pozemku a kolonisty
 - měšťané, řemeslníci, obchodníci, horníci (technologické znalosti)
- **Odměna** – půda, svobodná držba hospody nebo mlýna
 - dědičná funkce (fojt, rychtář - zástupce vrchnosti na vesnici)
 - osvobození od všech dávek (úplné nebo částečné: časový termín)
- **Svobody spjaté s “německým právem”** – dědičné užívání půdy (emfyteuze)
 - odvádění pevně sjednaných plateb
 - možnost stěhování (po výkupu)
- **3/3 12. stol.** – kolonizace z německé strany: Chebsko: klášter ve Waldsassen
Sušice a Vitorazsko: klášter ve Světlé (Zwettl)
cisterciácké řády – Plasy, Nepomuk, premonstátky z Doksan



Heidelberský rukopis Saského zrcadla: německá kolonizace na východ, kol. r. 1300.

Nahoře: lokátor (s kloboukem) přebírá zakládací listinu od vlastníka půdy

Dole: lokátor je zachycen jako rychtář v jím založené vesnici.



*Místní jména dokládající
přesídlování obyvatelstva.*

Církevní organizace

- **973** – vzniklo **pražské biskupství**, které spadalo pod biskupství v Mohuči
 - dříve nelze hovořit o církevní organizaci
 - první pražský biskup: **Dětmar** (výchova kněží, svěcení kostelů)
 - druhý: Slavníkovec **Vojtěch**
- **velkofarní organizaci** tvořilo:
 - b) **pražské biskupství** – dohled nad liturgií (bohoslužby) a sakrální činností (svěcení kněží aj.)
 - a) **kostely** – panovnické: pouze na centrálních hradech (vlastnické)
(Praha, Vyšehrad, Boleslav, Litoměřice, Olomouc, Litomyšl)
 - u nich: **kolegiální kapituly**
 - c) **kláštery** – panovnické fundace, centra víry, hospod., vzdělanosti
 - zaopatření prvních řádů z knížecích majetků (lidé, půda, důchody).

- **1063** – obnoveno **moravské biskupství v Olomouci** jako součásti římské církevní provincie moravské (mělo podobné postavení jako pražské)
- **Od 12. stol.** – sílí emancipační snahy církve
 - clunyjské hnutí: **Jindřich Zdík** prosadil církevní reformu
 - **30. léta:** instituce **arcijáhnů** – první církevní hodnostáři nezávislí na světské moci.
 - 1146** – Zdík získal od knížete imunitu pro statky olomouckého biskupství.

Členění kostelů podle významu:

- a) katedrální chrám: sídlo biskupa a kapituly (sbor kanovníků)
- b) velkofarní a farní
- c) venkovské kostely (ecclesiae plebales) a kaple (ecclesiae filiae)

Mladohradištní pohřbívání

2. pol. 10. – 12. stol.

- **Pohřebiště** – u většiny kontinuita pohřbívání od velkomoravského období: pokračuje pohřbívání v natažené poloze
 - **horizontální rozšiřování:** Praha-Motol (9.–11. stol.), Rebešovice, Diváky, Prušánky 2
 - **vertikální ukládání:** mrtví ukládáni do mělčích hrobů: Předmostí, Pustiměř, Dol. Věstonice
 - **11. stol:** vznikají nové hřbitovy vzdálené od vesnice cca 2 km: Holásky, Nová Dědina

- **Změny** – pohřbívání v kostelích: v blízkosti světců

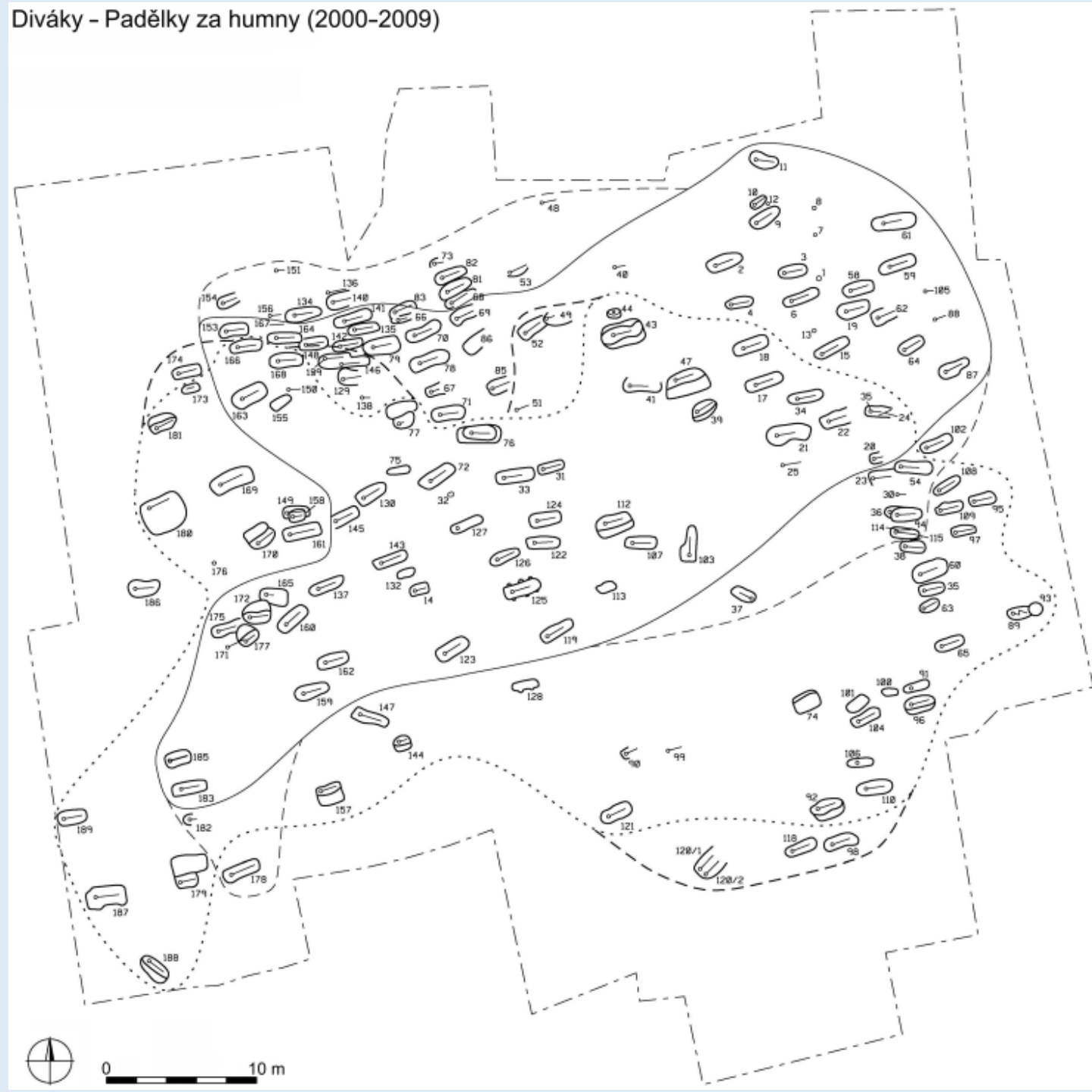
(ad sanctos – víra, že při Posledním soudu bude pohřbený pod ochranou světce)



- **10. stol.:** z hrobů mizí potravinové milodary (nádoby s poživatinami a nápoji)
- **10 až 11. stol.:** řadové uspořádání hrobů, které jsou mělčí
- **11. stol.:** mizí zbraně, mrtví jsou vybavováni pouze šperky nebo mincemi
 - tzv. obol mrtvých** (Charónva mince): častější na Moravě (uherské, moravské a české ražby)
 - 20. až 30. léta:** esovitě záušnice ze stříbra, bronzu
 - korálky: skleněné, jantarové, polodrahokamy (křišťál, karneol, achát, aj.)
 - prsteny: páskové, spletené, skleněné, s očkem
- **11. až poč. 13. stol.:** mince jako “obol mrtvých” (doba oběhu před uložením?)
- **od konce 12. stol.:** postupně mizí mince i šperky

Diváky, okr. Břeclav.

tečkovaně: středohradištní
plnou čarou: mladohradištní



Kostelní hřbitovy

- **11. stol.** – u vlastnických kostelů na centrálních hradištích: Budeč, Levý Hradec, St. Boleslav, Starý Plzenec, Praha-Hrad
 - zakládaly nové: Uherské Hradiště-Sady: celkem 943H: 87 středohradištních, 856 mladohradištních
Znojmo-Hradiště, Olomouc, Brno, Znojmo - Hrad
 - klášterní: Olomouc - Hradisko, Třebíč
- **12. stol.** – hřbitovy: „locus sacer“ (posvátné místo), vysvěcený prostor ohrazen zdí, právo pohřbu skupinové i řadové uspořádání hrobů (Vysoká zahrada u D. Věstonic)
- **Náhrobní desky** – Č: Praha-Motol (7), Stará Boleslav, Radomyšl (44)
 - M. Nová Dědina na Kroměřížsku, Pustiměř
- **Kamenné obložení** – Č: Stará Boleslav, Vyšehrad (kamenné sarkofágy (11. a 12. stol.)
 - M. Hradisko u Olomouce
- **Orientace hrobů** – podle umístění oltáře (Z – V)

Pohanské přežitky

Kosmas – pranýřuje nedodržování křesťanských zásad při pohřbívání za Břetislava I. a II.
(pohřbívání na polích, lesích a rozcestích, tj. mimo církevně schválená pohřebiště)

Dekrety Břetislava I. (1035-55) a Břetislava II. (1092-1100)

- informují o přestupcích proti křesťanským zásadám (mnohoženství, rušení posvátných kultišť, zákaz pohanských obětí, regule pohřbívání aj.).
- Vedle křesťanských prostých pohřbů (orientace V – Z) existovaly „pohanské“ hroby
 - Velké Hostěradky – 2 části pohřebiště: jižní pohanská, severní křesťanská (12. stol.)
 - Žalany u Teplic – pohanská a křesťanská část rozdělena řadou kamenů

1. Doklady předkřesťanských praktik: (v období tzv. dvojvěří)

- pohřební obětiny ve formě potravin
- vaječné skořápky (9.-11. stol.)
- pověrečné praktiky (metamorfované obětiny – obolus mrtvých)
- mohylové pohřby, používání rakví z kmenů stromů
- protivampyrické zásahy: zatížení kameny, kámen v ústech, na břicho, dekapitace
- základová oběť (živá, mrtvá)

2. Doklady pohřebních obřadů

- noční bdění u mrtvého, budování pohřební stavby nad hrobem

Pisanki a chřestítka

- Hliněná malovaná vajíčka s glazovaným povrchem:

- výzdoba: motiv rybích šupin, spirála
červená nebo zelená barva
- symbol života a plodnosti (cca 13 x 12 cm)



- Magický a kultovní význam: obětiny

- základové (zdroj potravy)
- hrobové (zmrtvýchvstání)
- hračky (polští badatelé: K. W. Ślusarski,
manželé Wrzesińští)

- Nálezy: Přerov, Olomouc (3x) aj.



Přesleny z ovručské břidlice

- **Funkce** – typický ženský atribut rozšířený v 11. a ve 12. stol. ve vesnickém prostředí
- **Surovina** – vyráběly se z růžové až nafialovělé břidlice, která se těžila v okolí Ovruče (160 km sz. od Kyjeva), kde byla doložena nepřetržitá těžba od 2. pol. 10. stol.
 - další doly v Górach Świętokrzyskich u Tarnobrzegu
- **Tvary** – dvoukónické, diskovité, nepravidelné
 - průměr: 2 až 4 cm, v. 0,5 až 5 cm
 - těžší pro spřádání lnu, lehčí pro vlnu
- **Nálezy:** Pražský hrad (Loretánské nám.)
 - Levý Hradec
 - Znojmo
 - Olomouc



